

*І.М. Бондаренко, канд. юрид. наук, доцент
кафедри фінансового права Національної
юридичної академії України імені Ярослава
Мудрого, м. Харків*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СТАВКИ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Цілком природно, що стосовно податку з доходів фізичних осіб ставки характеризуються відповідною специфікою. Йдеться про те, що говорити про існування єдиної базової ставки можна лише умовно. У такому випадку слід окреслити систему ставок, а за основу їх поділу необхідно взяти певні види доходів, отриманих платником. При цьому ні в якому разі не повинно бути диференціації, що витікає з різного податкового статусу, і не можуть застосовуватися різні ставки щодо податкових резидентів і нерезидентів, що буде порушенням принципу рівності в оподаткуванні - одного з фундаментальних і найважливіших у податковій системі.

Постає запитання: в Законі України “Про податок з доходів фізичних осіб” від 22 травня 2003. р., № 889 (далі - Закон) єдина ставка чи використовується система ставок? Думається, варто вирізняти основну ставку. Хоча цей Закон і обходить зазначене питання, але опосередковано все ж таки виділяє останню. Так, п. 7.1 ст. 7 Закону встановлено ставку податку в розмірі 15 % від об’єкта оподаткування, крім визначених законом випадків, а в п. 7.3 визначаються випадки застосування подвійної ставки, але визначеної п. 7.1 основною, тобто вона вже становить 30 %. Поруч з основною ставкою п. 7.2 закріплено ставку 5 % щодо нарахування податку податковим агентом як (а) відсоток на депозит (вклад), (б) відсотковий або дисконтний доход, (в) інші випадки, прямо зазначені нормами вказаного Закону.

Відповідно до основної ставки податку з доходів фізичних осіб ст. 7 Закону вона встановлена в розмірі 15 % від об’єкта оподаткування. Однак “Заключні положення” Закону встановлюють певний мораторій на використання цієї ставки й закріплюють на період з 1 січня 2004 р. до 31 грудня 2006 р. ставку оподаткування на рівні 13 % від

об'єкта оподаткування.

Пунктом 7.4 ст. 7 Закону встановлена можливість застосування ставки іншого розміру. У даному разі йдеться про оподаткування специфічних доходів чи операцій, закріплених статтями 9-15 цього Закону. До них можна віднести, наприклад, доходи від спадщини чи угод з об'єктами рухомого чи нерухомого майна, дарування тощо. До складу загального місячного доходу включається не просто доход, а його частина від продажу нерухомості, розмір якої визначається в особливому порядку. Головне, що об'єктом оподаткування буде не доход, а прибуток від продажу. Прибуток, отриманий платником податку від продажу нерухомості, розраховується як позитивна різниця між доходом, отриманим в результаті продажу такого об'єкта нерухомості, й витратами, понесеними на його придбання (будівництво). Перш за все слід визначити, що така нерухомість у розумінні Закону - це об'єкти майна, які знаходяться на землі й не можуть бути переміщені в інше місце без втрати їх якісних чи функціональних характеристик (властивостей), а також земля. Іншими словами, нерухомість - це земля або те, що на ній побудовано.

Оподаткування доходів від продажу нерухомості залежить не лише від того, продається будинок чи гараж, дача чи квартира. До основних критеріїв при виборі механізму оподаткування таких доходів Закон відносить не лише вид нерухомості, ступінь спорідненості продавця й покупця, а й фактор часу. Сума податку, яку необхідно сплатити при продажу нерухомості, залежить в основному від двох факторів часу:

- коли отримувався об'єкт нерухомості (до 1 січня 2004 р. чи пізніше);
- скільки разів протягом певного часу (приміром, одного календарного року) продається цей об'єкт нерухомості.

Згідно з пп. 11.1.1 ст. 11 Закону доход, отриманий платником податку від продажу будинку, квартири чи кімнати (включаючи землю, що знаходиться під таким об'єктом нерухомості, або присадибну ділянку), які були придбані до 1 січня 2004 р., оподатковуються за ставкою 1% від вартості такого майна, якщо загальна площа такої будівлі не перевищує 100 кв.м. Якщо загальна площа будинку, квартири або кімнати, які були придбані до 1 січня 2004 р., перевищує 100 квадратних метрів, то частина доходу, пропорційна сумі такого перевищення, підлягає оподаткуванню за ставкою 5%. Причому ставка податку для будь-яких варіантів продажу нерухомості, отриманої у власність після 1 січня 2004 р., буде одна, хоча й відрізнятиметься в різних роках (у 2005- 2006 роках - 13%, а з 2007 р. - 15%).

Якщо зазначені вище операції з нерухомістю вчиняються між чле-

нами родини, то Закон містить дещо інші ставки, що залежать від ступеня спорідненості продавця й покупця. Так, до першого ступеня спорідненості належать: батьки фізичної особи, другий з подружжя, батьки другого з подружжя такої фізичної особи, діти фізичної особи, діти другого з подружжя (у тому числі усиновлені). При оподаткуванні обдарованого другого з подружжя застосовується ставка 0%, а якщо обдарований виступає членом сім'ї першого ступеня спорідненості - 5%. Таким чином, виходячи з вищеназваного, Закон виділяє ще додаткові ставки податку в розмірах 1% і 0%. Ведучи мову про податкові ставки, слід сказати, що введення плоскої шкали оподаткування і значне зниження розміру ставки в цілому сприятиме підвищенню збирання податку, зменшенню стимулів до трансформації високих доходів у натуральні форми й до інших, засобів ухилення від оподаткування.